

SMRTNOST PRI PONAVLJANJU ISTEGA IMENA

V ljudskem izročilu je veliko rekov in trditvev, ki jih ne moremo dokazati s pozitivnimi znanstvenimi rezultati. Ljudska modrost pozna tudi pri imenih razna »pravila«. Nasledstveni sinovi so včasih dobili očetovo ime, včasih pa dedovo. Pri nezakonskih otrocih, kjer ni bilo nobenega upanja za zakon, so matere pogosto dajale otroku očetovo ime. Vsem so tako dale razumeti, čigav je otrok, čeprav ga je oče tajil in včasih tudi uradno drugače dokazoval. Ponekod so dedovali samo sinovi z enakim imenom. Matere so najljubšim in težko pričakovanim hčerkam dajale svoja imena, še pogosteje pa imena babic.

V tem prispevku sem napisal nekaj o smrtnosti pri ponavljanju istega imena pri otrocih. Nič ne dokazujem. Za stare ljudi pa je to, kar bom tu zapisal, samo po sebi umevno. Pri današnjih majhnih družinah in skopi smrtnosti majhnih otrok pa tega pojava sploh ne poznamo več. Ko pojav izgine, se tudi vera vanj preživi in pozabi.

Starejši ljudje so poznali ljudsko modrost, da, če umrje majhen otrok, pri naslednjih rojstvih mati ne sme ponoviti njegovega imena. Tudi drugi otrok enakega imena umrje še majhen, v najboljšem primeru pa v zrelih letih. Starosti takšen ponovno imenovani otrok ne dočaka. Nekatere ženske so tako spoštovale ta rek, da niso ponovile niti imena še nerojenega otroka, če je prišlo do splava, kajti vsaka mati že od ugotovitve spočetja pripravljala otrokovo ime. Če je ime že izbrala in otroka ni donosila, imena ni smela ponoviti pri živih potomcih. Včasih so rekli, ljudski rek, ljudski glas ima nekaj v sebi. Nastal je iz izkušenj in opazovanj. Koliko je ta vera še poznana, pa bi mogli ugotoviti le s terensko anketo.

V slovenskih družinah je bilo do zadnje vojne mnogo otrok. Otroci so bili po božji volji, pa tudi vsestranska naložba, po tistem kmečkem reku: »Dober kmet ima vse sorte posejanega.« Če kak pridelek vzame ujma, pa pridelek druge vrste ostane. Ob današnjih

dosežkih se takšni politiki lahko le še posmehujemo. Ali res?

Ne smemo pa prezreti tudi seksualnih prijetnosti. Nezelobno bi tu navedel spet kmečko modrost, da so od suhega sadja najboljše suhe klobase, od kmečkega dela pa tisto, ki se ne praši. Ne bi rad žalil kmečkemu stanu, toda za preživetje slovenskega rodu je bil vsekakor odločilen.

Včasih so otroke krstili še isti dan, kot so bili rojeni, ali pa takoj drugi dan, če je bilo v rojstvu vse v redu. Velikokrat je v statusu opomba – v sili krščen otrok. Takšnemu niso niti zapisali imena. Ime so dali otroku največkrat po najbližjem svetniku v pratiki. V prejšnjem stoletju niso bili več tako natančni. Le še kakšen nezakonski otrok je dobil ime svetnika, ki je bil na dan rojstva (primeri iz naše literature, Cankar in drugi). Izbirali pa so imena v bližini rojstva in tudi tista »ta lepša«. Želeli so imeti potomce z določenimi imeni. Otrok je bilo veliko, t. i. lepih imen pa tudi zadosti. Zakaj so potem starši le ponavljali določena imena? Ali je šlo za družinsko tradicijo? Slišal sem že za rod, kjer so vedno dedovali Andreji. Ali je šlo za izziv naravi. Ta otrok bo živ. Tu bi se spet lahko zatekli v literaturo. Mogoče je pa bilo ravno obratno. Otroci so bili številni, slabotni in tudi nezaželeni. Umril je Janezek. Pozneje se je spet rodil fantek. Bil je nezaželen in slaboten. Bog naj ga vzame k sebi. Pokojni Janezek pa naj izprosi zanj. In nebogljani Janezek je res umrl. Mogoče je bilo še kako drugače. Ali poznamo zadosti misli in čustvovanja iz prejšnjih časov.

Navedel bi nekaj primerov iz vasi Suha, Lipica in Trata. Podatki so vzeti iz *statusa animarum* za te vasi. Najstarejša generacija statusov prinaša podatke še iz konca 18. stoletja. Za nas ti podatki niso prišli v poštev, ker so ponekod vidno pomanjkljivi. Najboljše podatke smo našli v drugi seriji iz sredine in druge polovice prejšnjega stoletja.

Te podatke sem dopolnjeval ponekod v tretji seriji, ki jo hrani Župni urad v Škofji Loki in

sega globoko v to stoletje. Žal v ta status niso dosledno vpisovali prav otrok, ki so zgodaj umrli, in so jih kar izpustili. Statusa prve in druge generacije hranimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enota v Škofji Loki. Starši generacije otrok, ki jo obravnavamo, so bili rojeni še v prvih desetletjih 19. stoletja.

Primerjanje imen izven statusov je bilo praktično nemogoče. Otroci so zgodaj hodili od doma. Kam so šli moški, največkrat niso zapisali, ženske pa so se poročile in spremenile priimke. V nekem primeru sem iskal podatke celo na pokopališču, kjer so bili na starih spomenikih bolj gostobesedni. Predvsem gre tu za ponovljeno ime pri tistih, ki so umrli v zrelih letih.

Vseh letnic se ni dalo preveriti v poznejši čas, ker so otroci še mladi odhajali od doma za pastirje, pestrne, v šole, v uk, pozneje pa pridejo na vrsto že poroke. Tudi nisem preverjal datume rojstev in bližino svetniškega patrona. Ali je šlo npr. vedno za istega sv. Frančišča, Janeza ali Marijano, saj jih poznamo več (Franc Saleški Finžgar, škof Frančišek Borgia Sedej, Janez Evangelist Krek, Janez Nepomuk... itd.). Takšna študija bi časovno gotovo ne bila opravičljiva in bi na bistvene rezultate gotovo ne vplivala. Čeprav razlagam ugotovitve in stranpoti še posebej, naj na tem mestu strnem: ponavljanje imen se javlja v družinah s številnimi otroki. Ponavljanje za mrtvimi se pogosto smrtno maščuje. Ponavljanje živih imen je dovoljeno. Prenos umrlega imena na drug spol je vprašljivo, z nagnjenjem v negativno.

Na Suhi je bilo v drugi polovici prejšnjega stoletja 42 hišnih števil. Gruntarskih bajt oziroma hiš, kjer so živeli ostareli brez otrok in niso navedene družine, je bilo sedem. Podrti sta bili dve hiši. Aktivnih hiš je bilo 33, tam, kjer so navedene družine z otroki. Starši obravnavanih hiš so bili rojeni med leti 1811 in 1858, največ pa od tridesetih do petdesetih let. Razpon rojstev je bil od osem do 21 let. Otrok je bilo enkrat enajst, trikrat deset, enkrat sedem in enkrat šest. Pri eni hiši sta navedena dva rodova.

Suha, stara h. št. 7, domače ime Boščeč: Jaka Hartman, Suha 1833, Katra Kavčič, Žiri 1843 – poroka 1864, otroci: Jaka 1865, Janez 1867, Valentin 1870–1876, Jožef 1872, France 1874, Katra 1876, Andrej 1878, Valentin 1881–1900, Frančiška 1884, Marija 1886. Ni jim uspelo vzgojiti otroka z

imenom Valentin. Kako je bilo s Francetom in Frančiško, nisem preverjal.

Suha, stara hišna št. 14, domače ime Žargar: Jože Starman, Suha 1844, Mica Jenko, Pevno 1844 – poroka 1872, otroci: Marija 1872, France 1873–1882, Mina 1875–1888, Ana 1876–1879, Janez 1878, Jera 1880–1880, Ana 1881–1912, Valentin 1883, Johana 1884, Marjana 1886, France 1887–1888. Dvakrat so želeli imeti Franceta. Tudi druga Ana je umrla v najboljših letih.

Suha, stara hišna št. 16, domače ime Šink: Janez Goličič, Suha 1853, Neža Starman, Suha 1855 – poroka 1880, otroci: Janez 1880–1882, France 1881, Janez 1883–1948, Marija 1884, Johana 1886–1886, Ana 1888–1888. Tu je drugi Janez živel, umrla pa je sestra Johana.

Suha, stara hišna št. 26, domače ime Karlin: Anton Karlin, Suha 1811, Jera Vodnik, Brode 1819 – poroka 1842, otroci: Franc s.d.–s.d. (verjetno kmalu po poroki), Miha 1845, Matevž s.d.–s.d., Šimen 1849, Franca 1851, Polona 1853, Valentin 1855, Janez 1858, Johana 1859, France 1863–1891 (v Ameriki). Drugi France ni dočakal starosti. Frančiške–France nisem našel, ali se je kam omožila, ali pa je tudi mlada umrla? Rod je v tej hiši nadaljeval Janez.

Janez Karlin, Suha 1858, Marija Oman, Suha 1857 – poroka 1886, otroci: Miha 1886–1886, France 1887–1888, Johana 1889, France 1890–1890, Johan 1891, Valentin 1893–1983, Jožef 1894, France 1897–1897, Anton 1898, Frančiška 1899–1899. Umrli so trije Franceti in Frančiška. Z imenom France niso uspeli v dveh rodovih.

Suha, stara hišna št. 38, domače ime Žargarjeva kajža: Gropa Starman, Suha 1850, Marjana Florjančič, Sv. Barbara 1850 – poroka 1874, otroci: Marija in Marjana (dvojčici) 1875–1875, 1886, Matevž 1876, Marija 1879, Mina in Marjana (dvojčici) 1882–1882, Lorenc 1891. Obakrat sta dvojčici sorodnih imen umrli. Nепreverjena je ostala Marija (1879).

Da bi ostali objektivni, naj navedem vse mogoče izjemnosti, ki našemu prikazu niso v prid, včasih pa ga celo dopolnjujejo. Vseh letnic nisem mogel preveriti, predvsem smrtnih. Vse kaže, da je ponavljanje imen pri živih potomcih dovoljeno. Nekateri so silno vztrajni. Pri Marjanah gre velikokrat za rojstvo blizu Marijinih praznikov – Šmaren v

postu (marec), Veliki Šmaren (15. 8.) in Mali Šmaren (8. 9.), zimski Šmaren (8. 12.) itd.

Suha, stara hišna št. 2 – domače ime Mehc (5 rojenih otrok): Anton Brelih 1887, Antonija Brelih 1890–1892, Janez Brelih 1898–1898, Ivana Brelih 1900, Janez Brelih 1904.

Suha, stara hišna št. 9 – domače ime Dražnar (11 rojenih otrok): Franc Hartman 1858, Franca Hartman 1860.

Suha, stara hišna št. 11 – domače ime Sluga (4 otroci): Frančiška Arhar 1888, France Arhar 1890.

Suha, stara hišna št. 15 – domače ime Pustota (5 otrok): Franc Jenko 1875–1881, Frančiška Jenko 1882–1953.

Suha, stara hišna št. 19 – domače ime Mežnar (5 otrok): Marija Kruh 1856, Marjana Kruh 1860–1917.

Suha, stara hišna št. 20 – domače ime Križaj (9 otrok): Franc Kalan 1854–1854, France Kalan 1862.

Suha, stara hišna št. 25 – domače ime Rotar (6 otrok): Marija Porenta 1879, Marjana Porenta 1882–1883.

Suha, stara hišna št. 33 – domače ime Šimon, Pišek (7 otrok): Marija Tavčar 1846, Mina Tavčar 1848, Marjana Tavčar 1855.

Suha, stara hišna št. 34 – domače ime Primček (11 otrok): Marija Kašman 1853, Mina Kašman 1855–1889, Marjana Kašman 1860.

Prenos imen z moškega na žensko, kot kaže, ni nevaren, obratno je vprašljivo. Marije je umestno spreminjati v Mine in Marjane, z različnimi datumi godov.

V Lipici je bilo takrat 10 hišnih števil. Bajte, kjer je bila družina navedena pri gruntu, ali, kjer so bili stanovalci brez otrok, so bile tri. Podrti sta bili dve hiši. Aktivnih hiš je bilo pet. Starši so bili rojeni v razponu 1844–1862. Razmak rodnosti je bil od 14 do 17 let. Dvakrat je bilo 10 otrok, v enem primeru pa devet.

Lipica, stara hišna št. 2 – domače ime Korošč: Franc Jenko, Lipica 1844, prva žena Jera Bogataj, Lipica 1851 – poroka 1878; druga žena Marija Hafner, Dorfarje 1858 – poroka 1884, otroci: Janez 1879, Franc 1880–1889, Jera 1882–1882, Andrej 1884, Anton 1886–1888, Peter 1887, Franc 1889, Valentin 1891–1891, Valentin 1892–1913, Frančiška 1893. Dvakrat so hoteli imeti Valentina. Drugi Tinče je umrl kot medicinec (študent). Vprašljiva sta tudi oba Franca in Frančiška, ki jih nisem mogel preveriti.

Lipica, stara hišna št. 3 – domače ime Bitenc: Franc Svoljšak, Lipica 1846, Mica Bernik, Žabnica 1849 – poroka 1872, otroci: France 1873, Janez 1874, Andrej 1876, Marija 1878, Matevž 1880–1889, Mina 1883–1883, Jožef 1884, Frančiška 1886–1886, Mina 1888–1890, Ivana 1890. Tu sta umrli obe Mini. Kako je bilo s Francetom, Frančiško in Marijo, nisem ugotovil.

Lipica, stara hišna št. 7 – domače ime Vodnik: Lorenc Zihelr, Lipica 1856, Marija Golar, Gosteče 1862 – poroka 1882, otroci: Janez 1883, Jakob 1885, Marija 1887–1887, Jernej 1889–1893, Marija 1892–1892, Frančiška 1894, Marija 1895–1895, Andrej 1896, Jožef 1899–1901. Trikrat so želeli imeti Marijo.

Izjemnosti v Lipici:

Lipica, stara hišna št. 4 – domače ime Jur (6 otrok): Marija Žontar 1857, Marjana Žontar 1861, Mina Žontar 1866. V drugem rodu Franc Oman 1887 (5 otrok): Franca Oman 1889.

Ponavljjanje živih je dovoljeno, prenos iz moškega na žensko ni nevaren.

Na Trati je bilo 13 hišnih števil. Pri treh ni bilo navedenih družin oziroma so bili samo ostareli. Ostane deset aktivnih hiš. Starši so bili rojeni med 1828–1846. Razmik rodnosti je bil od sedem do 16 let. Enkrat je bilo deset otrok, enkrat devet in enkrat šest.

Trata, stara hišna št. 4 – domače ime Kašman: Jurij Jugovic, Trata 1828, Marija Jugovic, Trata 1824 – poroka 1856, otroci: Johana 1856, Marija 1858, Janez 1862, Franc 1859–1860 (24. 8.), Franc 1860 (26. 11.)–1861, Franc 1863–1864. Trikrat neuspešen Franc. Naj navedem kar na tem mestu posebnost v drugem rodu. Marija Jugovic 1888 (3 otroci): Marija Jugovic 1891.

Trata, stara hišna št. 7, domače ime Boltic: Anton Kunstelj, Trata 1835, Mina Hafner, Dorfarje 1844 – poroka 1872, otroci: Micka 1873, Anca 1876, Franc 1874–1874, Franc 1875–1875, Marjana 1878–1878, Mina Marija 1879, Jera 1882–1883, Frančiška 1884–1958, Anton 1888–1893. Niso imeli Franceta, starost je dočakala Frančiška, Marjane in Marije pa nisem uspel preveriti.

Trata, stara hišna št. 8 – domače ime Režek: Janez Zihelr, Reteče 1840, Jera Zihelr, Lipica 1846 – poroka 1870, otroci: Johana 1871–1875, Marija s.d.–1874, Marija 1875–

1945, Peter in Pavel (dvojčka) 1877–1877, J o h a n a 1878–1882, M i n a 1880–1883, Jo-
žef 1882, J a n e z 1885, Matevž 1887. Umrli
sta obe Johani, Marija in Mina. Druga Marija
je umrla stara.

Izjemnosti na Trati:

Trata, stara hišna št. 1 – domače ime Tonešk
(8 otrok): Marija Jamnik 1854–1928, Mina
Jamnik 1857, Marjana Jamnik 1864–1932. Vse
tri živele.

Trata, stara hišna št. 2 – domače ime Pavli-
ček (7 otrok): Marija Jugovic 1858, Mina
Jugovic 1865–1882. Manj prepričljivo.

Trata, stara hišna št. 6 – domače ime Fran-
con (7 otrok): Marija Logonder 1880, Marjana
Logonder 1887. Ni zaslediti zgodnjih smrti.

Trata, stara hišna št. 10 – domače ime
Lovrin (5 otrok): Marija Bozovičar 1863, Mar-

jana Bozovičar 1866–1870. Sled za prvo Ma-
rijo je izgubljena, nepreverljivo.

Do ponavljanja imen je prišlo v zelo števil-
nih družinah. Družine, pri katerih pojav ni
tako izrazit, pojavljajo pa se sinonimi, zaradi
že omenjenih težav ne moremo preveriti šte-
vila otrok. Pri hišah, ki niso prišle v našo
obravnavo, je v vseh treh vaseh le v enem
primeru osem otrok. Redko se je število po-
vzpelo do pet otrok. V teh hišah opažamo celo
težave s potomstvom, saj se je v nekaj primerih
rod celo zamenjal.

Zemljiškoknjižno bi se dalo ugotoviti
pravne naslove menjave lastnikov premoženja,
kaj so bili pa človeški vzroki, pa bi bilo po
tolikih letih težko ugibati. Ali je šlo za dege-
neracijo rodu, alkoholizem, ali kaj drugega?

France Štukl